Norges vassdrags- og energidirektorat

NVE

Rotnes Bruk
1482 NITTEDAL

Vår dato: 18 DES 2013
Vår ref.: NVE 201206403-13 ki/tym
Arkiv: 311 /002.Z
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Torleiv Yli Myre

Rotnes kraftverk, Nittedal kommune, Akershus - tiltaket er vurdert konsesjonspliktig

Vi viser til melding av 15.06.2012 om opprustning og utvidelse av Rotnes kraftverk og vår befaring 08.11.2012. NVE skal på bakgrunn av opplysningene i meldingen med tillegg i e-post av 24.09.2012 og 25.09.2012 avgjøre om utbyggingen medfører slike skader eller ulemper for allmenne interesser at tiltaket må ha konsesjon etter vannressursloven § 8.

Orientering om tiltaket

Rotnes kraftverk – hoveddata			
TILSIG		Hovedalternativ	Eksisterende kraftverk
Nedbørfelt	km^2	253	253
Middelvannføring	m^3/s	5,1	5,1
Alminnelig lavvannføring	l/s	660	660
Planlagt minstevannføring	l/s	100 (01.04.-31.10.)	0
KRAFTVERK			
Inntak	moh.	118,3-118,45	118,3-118,45
Avløp	moh.	108,5	108,5
Lengde på berørt elvestrekning	m	200	200
Brutto fallhøyde	m	9,8-9,95	9,8-9,95
Slukeevne, maks	m^3/s	6	4
Installert effekt, maks	kW	600	200
PRODUKSJON			
Produksjon, årlig middel	GWh	3	1,1

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Høring

Meldingen er sendt Nittedal kommune, Akershus fylkeskommune og Fylkesmannen i Oslo og Akershus på høring. Dette anses tilstrekkelig for meldinger. NVE har mottatt følgende uttalelser:

Nittedal kommune har i e-post 20.11.2012 kommet med følgende høringsuttalelse:

"[...]

Vurdering

Utnyttelse av lokal vannkraft er et tiltak som kommunen er positiv til, og som vil være i tråd med vedtatt klima- og energiplan. Ut fra det overnevnte er kommunens oppfatning av tiltaket, at ca. 50 % mer vann vil gå gjennom kraftverket enn i dag, dvs. at mer av vannets energi bremses opp. Kommunen har begrenset kunnskap om de videre konsekvensene av dette, men legger til grunn at dette kan medføre:

- *Noe mer utjevning av variasjon i vannstand, men lik gjennomsnittsvannstand (dvs. til tider også lavere vannstand enn i dag; toppene utjevnes).*
- *Mindre hastighet på vannet, og mulig noe høyere vanntemperatur nedstrøms kraftverket.*
- *Sikring av minstevannføring i fossen i sommerhalvåret, men større fare for tørrlegging av fossen i vinterhalvåret.*

Vurdering, miljø & friluftsliv:

Friluftsliv: Kommunen ser ikke at allmenne friluftsinteresser blir alvorlig berørt av tiltaket. Minstevannføring på sommeren, men også på vinteren, er viktig for opplevelsen av vassdraget. Elva passerer nye Nittedal sentrum med etter hvert store befolkningsmengder. Det er viktig at elva forblir attraktiv for friluftslivsaktivitet og opplevelse. Mindre raske variasjoner i vannstand, og lavere hastighet på vannet, er vi usikre på ift. friluftslivet (fiske, turgåere), da vi ikke p.t. ser omfanget av dette. Hydrologiske endringer kunne med fordel vært visualisert for å få vurdert forholdene for friluftlivsinteressene.

Elvemusling: Like nedenfor fossen/dammen er det registrert en viktig lokalitet for elvemusling i Nitelva. Vedlagt følger to rapporter som omhandler elvemuslingen. T.o. er rapporten «Elvemusling i Nitelva 1998 – 2012, Nittedal kommune» av Kjell Sandaas og Jørn Enerud ikke ferdigstilt. I artskart er det også registrert elvemusling på oversida av dammen, som er lagt inn av NIVA. Det går frem av rapporten fra 2012 at populasjonen er tynn og rekrutteringen har sviktet over lengre tid. Lokaliteten på Rotnes er en av de viktigste lokalitetene i kommunen. Kommunen er usikker på om de hydrologiske endringene kan få konsekvenser for elvemuslingen (og livet i elva generelt), og mener dette bør utredes.

Naturtyper: Rotnesfossen skiller elva i to naturtyper – ovenfor fossen er den lokalt viktig og nedenfor er den et svært viktig meandrerende elveparti. Se vedlagte notat utarbeidet av Asplan Viak. Kommunen er usikker på om lavere vannstand kan ha noe å si for livet i og langs elva (insekter, vegetasjon, fugler).

Viltregistreringer: Det er like ovenfor fossen registrert yngleområde for vintererle og isfugl (se utdrag fra Naturbasen i vedlegg).

Fisk: Nitelva er fiskerik i nedre deler og det finnes rundt 20 fiskearter som går opp til Rotnesfossen. Rotnesfossen er et naturlig hinder. Krav om minstevannføring vurderes som positivt for fisk, og kommunen mener dette kravet også bør settes vinterstid, pga. økt slukeevne og større fare for tørrlegging.

Kreps: Det er i høst gjennomført krepsing i elva på utvalgte steder i regi av elveeierlaget v/Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold. Det ble ikke funnet kreps nedenfor Hakadal ungdomsskole. Men det kan fortsatt finnes kreps lenger nedover i elva. Konsekvens er derfor ukjent.

Høringsinstansene er spesielt bedt om å vurdere kunnskapsgrunnlaget i forhold til naturmangfoldlovens § 8:

§ 8. (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

De hydrologiske endringene er ikke detaljert beskrevet, følgelig er det ikke lett å vurdere om kunnskapsgrunnlaget er godt nok. Nittedal kommune vil særlig peke på ukjente konsekvenser for elvemuslingen. Man savner bedre fakta om vannhastighet, vannstand og fare for frysning nedstrøms kraftverket, for å vurdere om f.eks. det bør kreves en minstevannføring også om vinteren. Muslingen er avhengig av ørret, følgelig må konsekvens for fisk, gyteplasser m.m. som følge av tiltaket utredes.

Konklusjon: Det bør foreligge et bedre kunnskapsgrunnlag om konsekvenser for friluftslivet/naturverdiene generelt (fisk, insekter ++), og for elvemuslingen spesielt. Kommunen ber NVE vurdere å innføre krav om helårs minstevannføring.

Vurdering, kulturminner & kulturmiljø

Mølleparken og kraftverket er kulturminner av regional og lokal verdi, som befinner seg i et kulturlandskap av regional og nasjonal verdi. I den sammenheng er det viktig at tilbygg til eksisterende kraftstasjon utformes i tråd med den historiske byggeskikken, og at ny rørgate blir utformet tilsvarende dagens.

Andre forhold

Eksisterende vannuttak/reguleringer: Det er i dag uttak av vann fra Nitelva til Varingskollen, og kraftverk v/Sagdammen, Verkensdammen og regulering av Harestuvannet, samt regulering av Ørfiske.

Planstatus: Mølleparkområdet er satt av som ervervsområde i gjeldende kommuneplan, og dette videreføres i kommunedelplanen for sentrumsutvikling som p.t. er på høring. Mølleparken nord for brua er uregulert, mens kraftstasjonen på nedsiden av brua er regulert til industri (PlanID 218 Bjertnes øst, vedtatt 1975). Opprusting av kraftverket vurderes å være i samsvar med plan."

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i brev av 03.12.2012 gitt følgende høringsuttalelse:

"[...]

Rotnes kraftverk ligger i Nitelva som er en del av Oslomarkvassdragene som er varig vernet gjennom verneplan I. I følge Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag skal en unngå inngrep som reduserer verneverdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø. Selv om det i de senere år er åpnet for utbygging av kraftverk i vernede vassdrag i enkelte tilfelle, gjelder retningslinjene fortsatt som et overordnet prinsipp.

I foreliggende sak er vurderingsgrunnlaget særlig viktig i forhold til hvilke konsekvenser vannkraftutbyggingen får for fiske- og elvemuslingbestanden samt økologisk funksjon for regionalt og nasjonalt viktige naturtyper i og langs elva.

Vi kan opplyse at i Naturbase (Direktoratet for naturforvaltning) er det registrert en lokalitet oppstrøms Rotnesfossen ("Nitelva"), og en lokalitet nedstrøms fossen ("Nitelva Åneby-Gausdal"). Lokaliteten oppstrøms er registrert som naturtype "Viktig bekkedrag/bekk i intensivt drevne jordbrukslandskap" og gitt verdivurdering lokalt viktig.

Lokaliteten nedstrøms er registrert som "Kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti" og gitt verdivurdering viktig.

Det er gjennomført flere undersøkelser av elvemusling i Nitelva. Elvemusling er en truet art i Europa, og Norge framstår som et av de siste landene der arten fortsatt finnes i store og verneverdige bestander. Norge har i dag om lag halvparten av den europeiske bestanden av elvemusling, og dette gjør den til en ansvarsart for Norge. Direktoratet for naturforvaltning har utarbeidet en handlingsplan for elvemusling i Norge, og arten er foreslått som kandidat til Prioritert art etter naturmangfoldlovens § 23 med forslag til egen forskrift med spesielt beskyttelse etter samme lov § 24.

I utkast til rapport datert 01.11.2012 fra Kjell Sandaas og Jørn Enerud er det gitt en oversikt over undersøkelsene gjennomført i perioden 1998 – 2012. Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Økologigruppa for Vannområde Leira-Nitelva. I følge rapporten er bestanden av elvemusling i Nitelva anslått til å være på 8.000 -10.000 individer, og rekrutteringen er meget svak. En viktig faktor for å opprettholde forekomsten av elvemusling er å sikre gyte- og oppvektsområder for ørret. I følge rapporten foreligger det en bestand av elvemusling i området nedstrøms Rotnesfossen ved områdene Rotnes og Bjertnes.

Når det gjelder fisk antar vi at Rotnesfossen er en naturlig sperre for vandring av fisk i Nitelva. Som det fremgår er det planlagt å øke slukeevnen til kraftverket fra 4 m^3/s til 6 m^3/s. Vannføringen på strekningen i elva fra inntaket til utløpet av kraftverket blir derfor redusert. Det er positivt at det planlegges å slippe en minstevannføring i elva i sommerhalvåret. Vi mener imidlertid at NVE ved en utvidelse av kraftverket må stille vanlige krav til minstevannføring som gjelder for minikraftverk også når det gjelder minstevannføring i vinterhalvåret.

Kraftverket har ingen reguleringsdam. Det er etablert en hydraulisk luke og et styresystem som sikrer at vannstanden oppstrøms damkronen holdes på samme nivå. Vi antar derfor at naturverdier oppstrøms damkronen ikke blir berørt av en utvidelse av kraftverket.

Elvestrekningen, hvor det i dag ikke er krav til minstevannføring, vil bli berørt av en utvidelse av kraftverket. Strømningsforholdene i elva nedstrøms kraftverket vil bli endret. Vi etterlyser en faglig vurdering om dette er til skade for fiske- og elvemuslingbestanden i elva, og hva som er virkningen på registrert naturtypelokalitet.

Fylkesmannen viser til prinsippene i naturmangfoldloven § 8 om kunnskapsgrunnlaget som skal legges til grunn som retningslinje ved utøving av offentlig myndighet, jf. naturmangfoldloven § 7.

Konklusjon

Fylkesmannen vil anbefale at tiltaket konsesjonsbehandles etter Vannressurslovens § 8 da tiltaket vil kunne være til skade eller ulempe for allmenne interesser. En søknad må belyse konsekvensene av byggingen av kraftverket i forhold til vannføringsforholdene, skadevirkninger på fiske- og elvemuslingbestanden i elva og virkninger på naturtyper registrert i vassdraget.

Ved en konsesjonsbehandling etter vannressursloven vil ulike interesser i vassdraget få anledning til å uttale seg. I en konsesjon etter vannressursloven vil NVE kunne fastsette konkrete vilkår blant annet til minstevannføring."

NVEs vurdering

Ved uttak og bortledning av vann som endrer vannføringen i elver og bekker med årssikker vannføring, skal minst den alminnelige lavvannføring være tilbake, jf. vannressursloven § 10. Det betyr at det kreves konsesjon til vannuttak som går ut over den alminnelige lavvannføringen. I følge vannressursloven § 66 4. ledd, gjelder § 10 i vannressursloven bare i den utstrekning tiltaket ikke har gjort bruk av den alminnelige lavvannføring før vannressursloven trådte i kraft (01.01.2001).

Rotnes kraftverk ble bygd i 1906, og har ingen krav om slipp av minstevannføring. Med en slukeevne på 4 m^3/s, har Rotnes kraftverk gjort bruk av alminnelig lavvannføring før vannressurslovens ikrafttredelse. Rotnes kraftverk er derfor ikke omfattet av kravet til alminnelig lavvannføring i vannressursloven § 10, jf. vannressursloven § 66 4. ledd.

Planene for opprustning og utvidelse av Rotnes kraftverk innebærer imidlertid at slukeevnen økes fra ca. 4 m^3/s til ca. 6 m^3/s. Økt slukeevne medfører at kraftverket vil bli omfattet av kravet til alminnelig lavvannføring i vannressursloven § 10. Dette fordi slukeevnen nå blir endret i forhold til den slukeevnen kraftverket hadde på det tidspunktet vannressursloven trådte i kraft. Dette betyr at det må slippes en minstevannføring på minimum 660 l/s hele året for å opprettholde kravet til alminnelig lavvannføring. Tiltakshaver planlegger å slippe en minstevannføring på 100 l/s i perioden 01.04.-31.10, men kan av driftsmessige forhold ikke slippe noe minstevannføring i vinterhalvåret. Planene for opprustning og utvidelse av Rotnes kraftverk vil derfor være i strid med kravet til alminnelig lavvannføring i vannressursloven § 10.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus er positiv til at det planlegges å slippe en minstevannføring i elva i sommerhalvåret, men Fylkesmannen mener at det må stilles krav om minstevannføring i vinterhalvåret også. Nittedal kommune ber NVE om å vurdere å innføre krav om helårs minstevannføring. NVE vil i den sammenheng vise til at det kun kan stilles krav om minstevannføring gjennom vilkår i en ev. konsesjon.

Det er gjennomført flere undersøkelser av elvemusling i Nitelva. Elvemusling er en truet art i Europa. Norge har i dag om lag halvparten av den europeiske bestanden av elvemusling, og dette gjør elvemusling til en ansvarsart for Norge. Like nedenfor Rotnesfossen er det registrert en viktig lokalitet for elvemusling i Nitelva. Nittedal kommune er usikker på om de hydrologiske endringene, som følge av økt slukeevne i kraftverket, kan få konsekvenser for elvemuslingen i Nitelva. Fylkesmannen viser til at bestanden av elvemusling i Nitelva er anslått til å være 8.000 – 10.000 individer, og at rekrutteringen er meget svak. Fylkemannen mener at det er viktig å sikre gyte- og oppvekstområder for ørreten i Nitelva, som er vertsfisk for elvemuslingen.

NVE er av den oppfatning at økt slukeevne, fra 4 m^3/s til 6 m^3/s ikke er til direkte skade for elvemuslingen i Nitelva, da det ikke finnes elvemusling på den berørte elvestrekningen mellom inntak til og utløp fra Rotnes kraftverk. Økt slukeevne vil heller ikke føre til reduserte muligheter for vandring av fisk i Nitelva, da Fylkesmannen antar at Rotnesfossen er en naturlig fiskesperre i vassdraget. Men økt slukeevne kan forverre de negative konsekvensene for bestanden av ørret i vassdraget ved et ev. utfall i kraftverket. Dette fordi det da vil gå betydelig mer vann gjennom kraftverket, og det vil sannsynligvis ta lenger tid fra et ev. utfall i kraftverket til vannføringen i Nitelva nedstrøms utløpet, er tilbake til det normale nivået igjen. Resultatet kan bli negativ påvirkning på ørretbestanden i Nitelva i form av stranding av fisk og tørrlegging av rogn. Negative påvirkninger for vertsfisken til elvemuslingen vil også ha negativ påvirkning for rekrutteringsmulighetene til elvemuslingbestanden. Gjennom en ev. konsesjonsbehandling vil NVE kunne vurdere behovet for å kreve omløpsventil for å forebygge dette.

Fylkesmannen viser til at strømningsforholdene i elva nedstrøms kraftverket vil bli endret, og etterlyser en faglig vurdering av konsekvensene dette kan ha for allmenne interesser. Nittedal kommune ønsker en bedre beskrivelse av de hydrologiske endringene som følge av økt slukeevne. NVE mener at dette er naturlig å se nærmere på i en ev. konsesjonsbehandling.

Nitelva er en del av Oslomarkvassdragene, som er varig vernet gjennom verneplan I, der friluftsliv er viktig bruk. Konsekvensene av økt slukeevne i forhold til verneinteressene vil bli flere dager uten overløp i inntaksdammen, og generelt 2 m^3/s lavere vannføring i Rotnesfossen. Opplevelsen av Rotnesfossen som landskapselement vil derfor kunne svekkes noe, og tiltaket vil derfor også kunne komme i konflikt med verneverdiene for Oslomarkvassdragene. Slipp av en minstevannføring på 100 l/s i sommerhalvåret vil motvirke noe av dette, men NVE kan ikke vurdere positive virkninger av et vassdragstiltak i en konsesjonspliktvurdering.

NVEs vedtak

Med hjemmel i vannressursloven § 18 og delegering til NVE fra Olje- og energidepartementet av 19. desember 2000, vedtar NVE at tiltaket trenger konsesjon etter vannressursloven § 8.

Når det gjelder krav til innhold og forklaring av saksgangen i en konsesjonssøknad, se NVEs hjemmesider på www.nve.no/konsesjoner.

Før endelig søknad sendes inn, ber vi om at et komplett søknadsutkast sendes inn for kvalitetskontroll til nve@nve.no eller per post til Norges vassdrags- og energidirektoratet, Postboks 5091 Majorstuen, 0301 Oslo.

Om klage og klagerett

Klageberettigede kan klage på denne avgjørelsen til Olje- og energidepartementet innen tre uker fra det tidspunktet underretningen er kommet fram til partene, jf. forvaltningslovens kapittel VI. Klageretten er begrenset til parter (grunneiere, rettighetshavere og konsesjonssøker) og andre med rettslig klageinteresse (hovedsakelig organisasjoner som representerer berørte interesser).

En klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Gry Berg
seksjonssjef

Kopi: Nittedal kommune, Mov. 1, 1482 NITTEDAL
Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Postboks 8111 Dep, 0032 OSLO
Akershus fylkeskommune, Sentraladministrasjonen Postboks 1200 Sentrum, 0107 OSLO